

Put Seder into the Seder

This shiur is kindly sponsored by:

Abe and Michaele Zerykier on the occasion of the yahrteit of her mother
- **Penina Perek bas R'Yaakov HaCohen**

Karen and Michael Rosenbloom on the occasion of Karen's father's yahrtzeit
Mr. Julius Sand - Yehuda ben Meir (10 Nissan 5776)

And by

Shandy and Elliot Horowitz in honor of the Yahrzeits of my two of Elliot's foremost
Torah mentors:

Morah Nechama Leibowitz (5 Nissan)

Rav Aron Kreiser (12 Nissan)

Heseiba - Leaning

שׁוֹתָהּ בְּהִסְיַבַּת שְׁמַאל וְאֵינּוּ מְבָרֵךְ בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה.
Drink while reclining to the left and do not recite a blessing after drinking.

1. Hagadas Mesores HaRav

בהסבה

העבד חי בפחד. הוא פוחד לא רק ממי שחזק ממנו, או ממי שסמכותו עליו; העבד פוחד לסתור מישוהו אחר, להרגיז אפילו אדם זר. הפחד עשוי להיות בלתי מוצדק, אך הוא הכוח המניע את חייו. זו הסיבה, לדעתי, שבגללה הנהיגו חז"ל את ההסבה, אותה נטייה והישענות על צד שמאל של האדם, כסמל החירות. ההסבה מסמלת בראש ובראשונה נינוחות מוחלטת, וזו מצדה מפגינה שחרור ממתח ודאגה או הקלה מהם. שנית, ההסבה מסמלת את השלכת האזיקים המנטליים המונעים מן האדם את חופש התנועה. ההסבה היא היפוכה של העמידה הזקופה המפגינה צייתנות וכניעה. עמידתם הזקופה של החיילים מסמלת את נכונותם לציית. ההסבה מצביעה על אי-צייתנות, על נקיטת עמדה אמיצה, על סירוב לציית לפקודות, על דחיית אוטוריטה אנושית. הסבה פירושה אי-צייתנות. על כן אומרים חז"ל כי בנוכחותו של הרב פטור התלמיד מהסבה, ולמעשה הוא אף מנוע ממנה (פסחים קח ע"א).

(זמן חירותנו)

R. Yosef Dov Soloveitchik

4 Cups - 4 Expressions

2. Shmos 6:2-8

<p>ב וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים, אֶל-מֹשֶׁה; וַיֹּאמֶר אֵלָיו, אֲנִי ה'.</p>	<p>2 And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD;</p>	<p>A</p>
<p>ג וַאֲרָא, אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב--בְּאֵל שְׁדַי; וְשָׁמִי ה', לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם.</p>	<p>3 and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name YHWH I made Me not known to them.</p>	<p>B</p>
<p>ד וְגַם הִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּם, לְתֵת לָהֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן--אֶת אֶרֶץ מְגֹרֵיהֶם, אֲשֶׁר-גָּרוּ בָּהּ.</p>	<p>4 And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.</p>	<p>C</p>
<p>ה וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי, אֶת-נֹאקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר מִצְרַיִם, מֵעַבְדִּים אִתְּם; וְאָזְכֹר, אֶת-בְּרִיתִי.</p>	<p>5 And moreover I have heard the groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant.</p>	<p>D</p>
<p>ו לָכֵן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל, אֲנִי ה', וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלַת מִצְרַיִם, וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתָם; וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה, וּבְשַׁפְטִים גְּדֹלִים.</p>	<p>6 Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;</p>	
<p>ז וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם, וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים; וַיִּדְעַתֶּם, כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם, הַמוֹצִיא אֶתְכֶם, מִתַּחַת סְבֻלוֹת מִצְרַיִם.</p>	<p>7 and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God,</p>	<p>D'</p>
<p>ח וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם, אֶל-הָאָרֶץ, ' אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יָדִי, לְתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב; וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מְוָרְשָׁה, אֲנִי ה'.</p>	<p>8 And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.'</p>	<p>C' B' A'</p>

3. Ohr Hachaim Hakadosh, Shmos 6:8

"And I shall bring you to the land, etc." It is difficult to reconcile this promise with our tradition that G'd speaks the unvarnished truth when we know it to be a fact that the generation G'd was addressing at that time did not get to the Holy Land. Only the children of that generation actually crossed the Jordan and took possession of the land of Canaan. Every one of the people who left Egypt at an age of twenty or over died on the way. Our problem is even more serious in view of the statement of our sages in *Shemot Rabbah* 64 that the word **לכן** in 6,6, is a form of an oath.

I believe that G'd Himself was already aware of this problem and that is why He prefaced the statement "I will bring you to the land, etc," with the words: "you will know that I am the merciful G'd who is about to take you out from under the slave labour of Egypt." The two statements are to be considered as conditions. What G'd meant was simply this. "Provided that you will have realised that I am the One who takes you out of Egypt and that I have demonstrated to be the merciful G'd, -then you will also experience that I shall bring you to the land which I have sworn to your forefathers and will give it to you as an inheritance." G'd was very careful to insert this condition in the very midst of the promise He made and not only as an afterthought. In the event that the Israelites would not fulfil the conditions laid down history would have to take its course in accordance with their conduct.

והבאתי וגו'. קשה כי דברי אל עליון דברו טהור הוא כי יוצאי מצרים הם הנכנסים לארץ דכתיב והבאתי אתכם אל הארץ ולא מצינו שכן היה אלא ואת בנייהם הביא שמה אבל כל דור יוצאי מצרים מבן עשרים שנה נפלו פגריהם במדבר, ותגדל הקושיא למה שאמרנו שנשבע ה' על כל הדברים באומר לכן ואמר ז"ל (שמו"ר פ"ו) אין לכן אלא לשון שבועה. ונראה כי מקור החכמה נתחכם על קושיא זו וקודם אומר והבאתי אתכם וגו' אמר וידעתם כי אני ה' המוציא וגו' פי' תנאי הוא הדבר ובוזה והבאתי וגו' וזולת זה אם תנאצו ה' אין כאן הבטחה זו, ואשר על כן כתב פרט זה של ידיעת ה' וגו' באמצע הבטחות הטובות ולא איחר ולא הקדים לומר עד כאן הוא בשבועה בלא תנאי אבל פרט זה של הבאתם לארץ תנאי הוא הדבר וידעתם וגו' אז הבאתי וזולת זה יהיה מה שיהיה:

4. Dr. Nechama Lebowitz, Vaera 1

The greatness of the blessing then did not lie in the fact that man was created in the image of God, but in the fact that this notion of likeness to God was firmly fixed in man's consciousness. Here too, the greatest of the blessings had been till now, as stated above: "And I will take you to be My people, and I shall be your God". But this taking would not be enough unless the people were actually aware of having been taken by God. Consequently, there comes the even more vital promise of:

Then you shall know that I am the Lord your God.

The phrase "Your God" establishing a plural possessive, second person relationship is here employed for the first time. It is an essential preliminary to the opening declaration of the Godhead on Sinai, with the significant difference that there the call is more intimate and immediate, not to the people, to the community, as a whole, but to the individual:

אם כן, לא זו הגדולה שבברכות שנברא האדם בצלם אלוקים, אלא שאף הודיע לו יוצרו שנברא בצלמו, שעובדת היותו צלם אלוקים אף קיימת וקבועה וחיה בתודעתו.

אף כאן: הגדולה שבברכות עד הנה היתה — כאמור לעיל:

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים.

אך אין די בלקיחה, אם אין העם הנלקח רואה עצמו כנלקח לעם ה', לכן גברה ההבטחה הבאה על קודמתה:

וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם.

בפעם הראשונה בא כאן 'אלוהיכם' בכינוי השייכות בגוף שני רבים — "שלכם", והוא הכנה לקראת הבאות, לקראת הדיבור אשר בו ייפתח מעמד הר סיני, אלא ששם יבוא בפנייה ישירה וקרובה עוד יותר, בפניה לא אל העם, אל הציבור, כי אם אל כל יחיד ויחיד.

Dr Nechama Lebowitz

4 Sons - 4 Stages

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא, בָּרוּךְ שְׁנַתַּן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בָּרוּךְ הוּא. כְּנֶגֶד אַרְבַּעַה בְּנִים
דִּבְרָה תּוֹרָה: אֶחָד חָכָם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שְׂאִינּוּ יוֹדֵעַ לְשְׂאוֹל.

Blessed is the Place [of all], Blessed is He; Blessed is the One who Gave the Torah to His people Israel, Blessed is He. Corresponding to four sons did the Torah speak; one [who is] wise, one [who is] evil, one who is innocent and one who doesn't know to ask.

Passover: Four Sons - Five Characters

Faith and Doubt Need Each Other, Psychology Today, Posted Apr 03, 2012¹

The path from the Tam to the Chacham—from a simple to a more mature faith—passes through the Rasha. The Rasha is a form of differentiation. He is the son—the character in the play—who differentiates from the path of sincere faith by saying, in essence, “I’m not part of this—I require myself to assess whether this is for me or not.” Differentiation is a well known process in human development, common in teens, but important for adults as well. It’s the edge that helps us to mature. In spiritual development, differentiation is a critical component to a faith embraced freely—and not just by habit or necessity.

Think about it. It’s powerfully useful to say “no” before embracing a mature “yes.”

So, each of the sons is a character that speaks to the dynamics of faith in all its vitality. The Rasha keeps us honest, just as the Tam and the son who doesn’t know to ask, have their roles at some point in our lives (when you don’t care or you just go along because that’s what you’re supposed to do).

Which Son Do You Identify With Today?

¹ <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-intelligent-divorce/201204/passover-four-sons-five-characters>

Step back and now take a look at yourself. Note that as you engage your own faith, there are times that you're the simple son; then you are touched by the Rasha, followed by periods of time as a Chacham, only to fall off into the son who forgets to ask, or doesn't even think it's important, only to find spirituality again. You can be pretty observant and just be going through the motions — or feel close to your source

Pesach Matzah

Psychology Today

Marror

רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח, מצה, ומרור.
Rabban Gamliel was accustomed to say, Anyone who has not said these three things on Pesach has not fulfilled his obligation, and these are them: the Pesach sacrifice, matsa and *marror*.

5. Mishna, Sanhedrin 10:1

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיהו ט) ועמך פלג צדיקים לעולם יירשו ארץ נצח מטעי מעשה ידי להתפאר. ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורס

All Jews have a share in the World to Come, as it says, (**Isaiah 60:21**), “Thy people are all righteous; they shall inherit the land for ever, the branch of my planting, the work of my hands, that I may be glorified.” These have no share in the World to Come: One who says that [the belief of] resurrection of the dead is not from the Torah, [one who says that] that the Torah is not from Heaven, and one who denigrates the Torah.

6. Sefer Halkarim, IV:1²

הדרך הנכון שיראה לי בספירת העקרים שהם שרשים ויסודות לתורה האלהית הוא, כי העקרים הכוללים וההכרחיים לדת האלהית הם שלשה, והם מציאות השם, וההשגחה לשכר ולעונש, ותורה מן השמים. ואלו השלשה הם אבות לכל העקרים אשר לדתות האלהיות, כמו תורת אדם ותורת נח ותורת אברהם ותורת משה, וזולת זה מן התורות האלהיות אם אפשר שימצאו יותר מאחת בזמן אחד או בזו אחר זו. ותחת כל עקר מאלו שרשים וסעיפים משתרגים ומסתעפים מן העקר ההוא, כי תחת מציאות השם הוא שורש היותו קדמון ונצחי ודומיהו, ובכלל תורה מן השמים הוא ידיעת השם והנבואה ודומיהו, ובכלל

² R. Yosef Albo lived in Spain ca. 1380-1444. His principal teacher was R. Chasdai Crescas, one of the leaders of the Jewish community in Christian Spain, the author of Or Hashem. R. Yosef played an important role in the Disputation at Tortosa, which might have served as the catalyst for the composition of R. Yosef's Sefer Ha-Ikharim (Book of Principles). Sefer Ha-Ikharim is based on the Bible, rabbinic teachings, and philosophical writings. It seems to have been influenced by R. Chasdai Crescas's Or Hashem, as well as by R. Simeon b. Tzemach Duran's (Rashbatz's) work Magen Avot.

יגדל

אלהים חי וישתבט, ננוצא ואין עת אל סגי אוחו.
 אחד ואין יחיד ביהודי, נעלם וגם אין סוף לאחדותו.
 אין לו דמות העוף ואינו טף, לא מערץ אליו קדשותו.
 קדסו לכל דבר אשר נברא, ראסון ואין ראשית לראשיתו.
 הט אדון עולם, וכל נוצר יורה גדלותו וסלכותו.
 ספע נבואתו נתנו אל-אנשי סגולתו ותמארתו.
 לא קם בישראל כמשה עוד נביא ומביט את תמונתו.
 תורת אמת נתן לעמו אל על יד נביאו נאמן ביתו.
 לא יחליף האל ולא יסיר דתו לעולמים לזולתו.
 צופה ויודע סתרינו, מביט לסוף דבר בקדקדו.
 גומל לאיש חסד כנספגלו, טתן לרשע רע כרשעתו.
 ישלח לקץ יטין כשיחט לפדות סחבי קץ ישועתו.
 סתים יתזה אל בריב חסדו, ברוך עדי עד שם תהלותו.

ההשגחה הם השכר והעונש בעולם הזה לגוף ובעולם הבא
 לנפש.

ומאלה הג' עקרים הכוללים משתרגים סעיפים וענפים לתורות
 האלהיות או המתדמות באלהיות על זה הדרך, כי תחת עקר
 מציאות השם הוא הרחקת הגשמות, שהוא עקר פרטי לתורת משה, והאחדות.
 ותחת תורה מן השמים הוא שרש נבואת משה
 ושליחותו. ותחת ההשגחה והשכר והעונש הוא ביאת המשיח, שהוא עקר פרטי לתורת משה לפי
 דעתנו אין ביאת המשיח עקר, ואם הוא עקר איננו פרטי לתורת משה, כי גם הנוצרים עושים ממנו עקר לסתור תורת משה,
 והוא עקר פרטי להם שלא יצוייר מציאות דתם זולתו, ואלו וכיוצא בהם שהם עקרים לדתות הפרטיות כלם נכללים בג'
 העקרים שאמרנו. ואולם אם אפשר להמצא תורה אלהית יותר מאחת בזמן אחד או בזמנים מתחלפים עוד יתבאר במה שיבא
 בעזר הצור

והמורה על היות ג' העקרים הללו שרש ויסוד לאמונה אשר בה יגיע האדם אל הצלחתו האמתית, הוא מה שיסודו לנו אנשי
 כנסת הגדולה בתפלת מוסף של ראש השנה ג' ברכות, שהם מלכיות זכרונות ושופרות, שהם כנגד ג' עקרים הללו, להעיר
 לב האדם כי בהאמת העקרים הללו עם סעיפיהם ושרשיהם כפי מה שראוי יזכה האדם בדינו לפני השם

אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג
 לכל תבואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים:
 אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא יחיד ואין
 יחידות פמזה בשום פנים והוא לבדו אלהינו הנה הוה ויהיה:
 אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו אינו גוף ולא
 ישגהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל:
 אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא ראסון
 והוא אחרון:
 אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי
 להתפלל ואין לזולתו ראוי להתפלל:
 אני מאמין באמונה שלמה שכל דברי נביאים אמת:
 אני מאמין באמונה שלמה שנבואת משה רבנו עליו השלום
 היתה אמתית ושהוא היה אב לנביאים לקודמים לפיו
 ולבאים אחריו:
 אני מאמין באמונה שלמה שכל התורה המצויה עתה בדינו
 היא התורה למשה רבנו עליו השלום:
 אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מחלפת
 ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו:
 אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו יודע כל
 מעשה בני אדם וכל מחשבותם שנאמר היוצר יחד לבם
 המבין אל כל מעשיהם:
 אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו גומל טוב
 לשומרי מצותיו ומעניש לעוברי מצותיו:
 אני מאמין באמונה שלמה בבואת המשיח ואף על פי שיתמקמה
 עם כל זה אהבה לו בכל יום שיבא:
 אני מאמין באמונה שלמה שיהיה תחית המתים בעת שתעלה
 רצון מאת הבורא יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים:

א-ל מַלְךְ נֶאֱמָו:

R. Benjamin Blech

Tzafun - Who Brings the End?

7. Hagadas Shemen Hatov, R. Bernard Weinberger

אלא די ש ללמד סניגור עמוק על ענין הזה די ש בה באמת מעלת ישראל. והנה ידוע די ש חושבים אכילת האפיקומן כעיקר מצות מצה, אבל בכל אופן הוא נכלל בסימן של הסדר בתור 'צפון' דהיינו מכוסה ואינו נראה (אף בדנגלה איתא בשם הגר"ח מבריסק דהוא קדש קדשים זכר לפסח ונכלל בהיסח הדעת כבקדשים זכר לפסח) לכן מטמינים אותו. אבל גם בפשטות יש לבאר דנקרא צפון משום שיש בזה גם טעם מכוסה וצנוע חוץ ממה שהוא זכר על יציאת מצרים, דהוא גם סימן ויש בזה רמז שהוא צפון לגאולה העתידה דיהיה באופן של 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' (מיכה ז, טו) דהוא סימן על גאולה של שיר חדש העתידה לבוא בב"א.

וא"כ י"ל דמראים לצעירים דבאמת תלוי הגאולה השלימה בנו, אם נקיים תורה ומצות כדבעי. יהיה הגאולה במהרה והכל תלוי בנו. ולכן מרמזין לצעירים די אומר לו בהדיא אב הגניבה להבטיח שי

ותך. ואף שאינו זר העתידות ע"י יום התורה, וזהו

Nirtzah

8. Shirat Miriam, Rav Rimon - Rav Kook

Why Nirtzah?

Rav Avraham Yitzchak Kook (*Olat Re'iyah, Simanei HaSeder, Nirtzah*) noticed a difference in language style between *nirtzah* and the words that describe the other steps of the *seder*. Generally, the other words are all in the form of commands: “make *kiddush*,” “wash,” etc., whereas *nirtzah* (“it was accepted”) is in the passive form.

It would appear that this comes to teach us that we have undergone a significant process on the *seder* night – an internal change. Now, at the end of the *seder*, we have attained such a high level of freedom and holiness that we are able to feel the holiness that surrounds us in a passive way, without any real effort or action. The soul itself has become

so holy and pure to the extent that it naturally accepts God.

Now we are ready to sing, to feel God’s supervision of the world, to feel how God lights up the darkness of the night as though it were the light of the day (the *piyyut* “*az rov nissim*”), to feel how God’s hand is raised on the night of the festival (“*ometz gevuratecha*”), to anoint God as our King (“*ki lo na’eh*”), to pray for the rebuilding of the Temple (“*adir hu*”), to feel that whatever happens in the world is carried out by “*echad mi yode’a – echad Eloheinu*,” and to feel God’s supervision over all who wish to tear one another apart, and to feel God’s Existence – “And the Holy One, Blessed be He, came...”

